

O'ZBEKISTONDA ALOHIDA YORDAMGA MUHTOJ BOLALARGA IJTIMOIY PEDAGOGIK YORDAM TASHKIL ETISH

*Denov tadbirkorlik va
pedagogika instituti talabasi
Orzuyeva Sultonoy.
Telefon raqami:90.608.60.89.*

Annotatsiya

Mazkur maqolada O'zbekistonda alohida yordamga muhtoj bolalarga ijtimoiy-pedagogik yordamni tashkil etishning nazariy va amaliy jihatlari keng yoritilgan. Alohida yordamga muhtoj bolalar toifasiga kiruvchi bolalarning ta'lim olish, ijtimoiylashuv va shaxsiy rivojlanish jarayonlarida duch keladigan muammolar hamda ularni bartaraf etish yo'llari tahlil qilingan. Maqolada ijtimoiy pedagogning asosiy vazifalari, uning maktab, oila va jamiyat bilan hamkorlikdagi faoliyati, shuningdek, inklyuziv ta'lim tizimining ushbu jarayondagi o'rni muhim yo'nalish sifatida ko'rib chiqiladi.

Shuningdek, maqolada alohida yordamga muhtoj bolalarga psixologik, pedagogik va ijtimoiy ko'mak berishning zamonaviy yondashuvlari, individual yondashuv asosida ta'lim jarayonini tashkil etish hamda ularning jamiyatga moslashuvini ta'minlashga qaratilgan chora-tadbirlar haqida batafsil ma'lumot beriladi. O'zbekiston Respublikasida ushbu yo'nalishda amalga oshirilayotgan islohotlar, davlat dasturlari va ta'lim tizimidagi yangiliklar ham tahlil qilingan.

Maqolaning asosiy maqsadi – alohida yordamga muhtoj bolalarning imkoniyatlarini to'liq ro'yobga chiqarish, ularni jamiyatning faol a'zosi sifatida shakllantirish hamda ijtimoiy-pedagogik yordam samaradorligini oshirishga qaratilgan ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Kalit so'zlar: Alohida yordamga muhtoj bolalar, ijtimoiy pedagogika, inklyuziv ta'lim, ijtimoiylashuv, maxsus ta'lim ehtiyojlari, pedagogik yordam, psixologik qo'llab-quvvatlash, individual yondashuv, jamiyatga moslashuv, ta'lim muassasalari hamkorligi, rehabilitatsiya, rivojlanish imkoniyatlari.

Аннотация

В данной статье рассматриваются вопросы организации социально-педагогической помощи детям с особыми образовательными потребностями в Узбекистане. Подробно анализируются трудности, возникающие у данной категории детей в процессе обучения, воспитания и социальной адаптации, а также пути их преодоления. Особое внимание уделяется роли социального педагога в системе образования, его взаимодействию с семьёй, образовательными учреждениями и обществом.

Также в статье рассматриваются современные подходы к оказанию психолого-педагогической и социальной поддержки детям с особыми потребностями, включая индивидуальный подход в обучении и развитие инклюзивного образования. Описываются государственные программы и реформы, направленные на улучшение качества образования и социальной интеграции таких детей. Основная цель статьи — раскрытие эффективных механизмов поддержки детей с особыми потребностями и повышение их адаптации в обществе.

Ключевые слова: дети с особыми образовательными потребностями, социальная педагогика, инклюзивное образование, социализация, педагогическая помощь, психологическая поддержка, индивидуальный подход, социальная адаптация, образовательные учреждения, реабилитация, развитие личности.

Annotation

This article discusses the organization of socio-pedagogical assistance for children with special educational needs in Uzbekistan. It analyzes the main difficulties faced by these children in the process of learning, upbringing, and social adaptation, as well as effective ways to overcome them. Special attention is given to the role of the social pedagogue in supporting children through cooperation with families, educational institutions, and society.

The article also explores modern approaches to psychological, pedagogical, and social support, including individualized teaching methods and the development of inclusive education. In addition, it highlights state programs and reforms aimed at improving the quality of education and ensuring better social integration of children with special needs. The main purpose of the article is to identify effective mechanisms for supporting these children and enhancing their successful adaptation in society.

Keywords: children with special educational needs, social pedagogy, inclusive education, socialization, pedagogical support, psychological assistance, individual approach, social adaptation, educational institutions, rehabilitation, personal development.

Kirish

Bugungi kunda jamiyatning ijtimoiy rivojlanishida har bir bolaning, jumladan alohida yordamga muhtoj bolalarning ham to'liq huquqli ta'lim olishiga va jamiyatga moslashuviga katta e'tibor qaratilmoqda. O'zbekistonda inklyuziv ta'lim tizimini rivojlantirish, maxsus ehtiyojga ega bolalarni qo'llab-quvvatlash va ularning ijtimoiy hayotga faol integratsiyasini ta'minlash davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Alohida yordamga muhtoj bolalar jismoniy, aqliy yoki ruhiy rivojlanishida ma'lum cheklovlarga ega bo'lib, ular ta'lim jarayonida qo'shimcha pedagogik va psixologik yordamga ehtiyoj sezadilar. Shu sababli bunday bolalar bilan ishlashda ijtimoiy pedagogikaning o'rni juda muhim bo'lib, u bolalarning qobiliyatlarini rivojlantirish, ularni jamiyatga moslashtirish va mustaqil hayotga tayyorlashga xizmat qiladi.

Mazkur maqolada alohida yordamga muhtoj bolalarga ijtimoiy-pedagogik yordamni tashkil etishning mazmuni, shakllari va usullari, shuningdek, bu jarayonda oila, maktab va jamiyat hamkorligining ahamiyati yoritiladi. Bundan tashqari, inklyuziv ta'lim tizimining rivojlanishi va uning samaradorligini oshirishga qaratilgan zamonaviy yondashuvlar tahlil qilinadi.

Asosiy qism

Alohida yordamga muhtoj bolalarga ijtimoiy-pedagogik yordamni tashkil etish bugungi kunda ta'lim tizimining eng muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Bunday bolalar jismoniy, aqliy, hissiy yoki ijtimoiy rivojlanishida turli darajadagi cheklovlarga ega bo'lib, ularga individual yondashuv asosida ta'lim va tarbiya berish talab etiladi. Shu bois ijtimoiy pedagogik yordam ularning imkoniyatlarini rivojlantirish, jamiyatga moslashuvini ta'minlash hamda mustaqil hayotga tayyorlashda muhim o'rin tutadi.

Ijtimoiy pedagogning asosiy vazifalaridan biri — bolalarning psixologik holatini o'rganish, ularning ehtiyojlarini aniqlash va mos pedagogik yondashuvlarni qo'llashdir. Shuningdek, u oila bilan hamkorlik qilib, ota-onalarga metodik va amaliy yordam ko'rsatadi. Chunki oila bolaning rivojlanishida birinchi va eng muhim muhit hisoblanadi. Oila, maktab va jamiyat o'rtasidagi hamkorlik qanchalik mustahkam bo'lsa, ijtimoiy-pedagogik yordam ham shunchalik samarali bo'ladi.

Inklyuziv ta'lim tizimi alohida yordamga muhtoj bolalarni sog'lom tengdoshlari bilan birgalikda o'qitish imkonini beradi. Bu esa ularning ijtimoiy faolligini oshiradi, o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlaydi va jamiyatga tezroq moslashishiga yordam beradi. Inklyuziv ta'limda o'qituvchi har bir bolaning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda dars jarayonini tashkil etadi.

Shuningdek, ijtimoiy-pedagogik yordam jarayonida psixologik qo'llab-quvvatlash ham katta ahamiyatga ega. Bolalarning ruhiy holatini barqarorlashtirish, ulardagi qo'rquv va ijtimoiy chekinish holatlarini kamaytirish orqali ularning o'qishga bo'lgan qiziqishi oshiriladi. Turli rehabilitatsiya dasturlari va maxsus metodikalar yordamida bolalarning qobiliyatlarini rivojlantirishga erishiladi.

O'zbekistonda bu yo'nalishda qator islohotlar amalga oshirilmoqda. Maxsus ta'lim muassasalari va inklyuziv sinflarning tashkil etilishi, pedagog kadrlarning malakasini oshirish, shuningdek, zamonaviy ta'lim texnologiyalarini joriy etish alohida yordamga muhtoj bolalarga yanada keng imkoniyatlar yaratmoqda. Shu bilan

birga, jamiyatda ularga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantirish ham dolzarb masala bo'lib qolmoqda.

Alohida yordamga muhtoj bolalar bilan ishlashda pedagogik jarayonni to'g'ri tashkil etish muhim ahamiyatga ega. Bunda har bir bolaning individual xususiyatlari, qobiliyatlari va rivojlanish darajasi inobatga olinadi. Individual ta'lim rejalarini ishlab chiqish orqali bolalarning bilim olish imkoniyatlari kengaytiriladi va ularning o'zlashtirish darajasi yaxshilanadi.

Ijtimoiy-pedagogik yordamning yana bir muhim yo'nalishi bu bolalarda ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirishdir. Muloqot qilish, jamoada ishlash, o'z fikrini ifodalash kabi ko'nikmalar bolalarning jamiyatda o'z o'rnini topishiga yordam beradi. Shu bilan birga, ularda o'ziga ishonchni shakllantirish ham muhim vazifalardan biridir.

Maxsus ehtiyojli bolalar bilan ishlashda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish ham samarali natija beradi. Interfaol usullar, multimedia vositalari va o'yin texnologiyalari dars jarayonini yanada qiziqarli va tushunarli qiladi. Bu esa bolalarning ta'limga bo'lgan motivatsiyasini oshiradi.

Shuningdek, ijtimoiy-pedagogik yordam tizimida mutaxassislar o'rtasidagi hamkorlik ham katta ahamiyatga ega. Psixolog, defektolog, ijtimoiy pedagog va o'qituvchilarning birgalikdagi faoliyati orqali bolalarga kompleks yordam ko'rsatish mumkin. Bu yondashuv ularning rivojlanishida yanada samarali natijalarga erishishga xizmat qiladi.

Umuman olganda, alohida yordamga muhtoj bolalarga ijtimoiy-pedagogik yordamni tashkil etish ularning jamiyatga to'liq integratsiyasini ta'minlash, hayot sifatini yaxshilash va kelajakda mustaqil shaxs sifatida shakllanishida muhim rol o'ynaydi.

Alohida yordamga muhtoj bolalarga ijtimoiy-pedagogik yordam ko'rsatish jarayonida ota-onalar bilan ishlash alohida o'rin tutadi. Ota-onalar farzandining rivojlanishida faol ishtirok etishi, pedagog va mutaxassislar bilan doimiy aloqada bo'lishi bolalarning ijobiy o'zgarishlariga katta ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli ijtimoiy pedagoglar ota-onalarga psixologik maslahatlar berish, tarbiyaviy yo'nalishlarni tushuntirish va amaliy ko'mak ko'rsatish bilan shug'ullanadi.

Bundan tashqari, bolalarning ta'lim jarayonida uchraydigan muammolarni erta aniqlash ham muhimdir. Erta tashxis va to'g'ri yondashuv orqali bolaning rivojlanishidagi qiyinchiliklarni kamaytirish va ularning salohiyatini maksimal darajada rivojlantirish mumkin. Bu esa maxsus dasturlar va rehabilitatsiya tadbirlarini samarali qo'llashni talab etadi.

Jamiyatda alohida yordamga muhtoj bolalarga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantirish ham dolzarb masalalardan biridir. Aholi o'rtasida tushuntirish ishlarini olib borish, inklyuzivlik g'oyalarini targ'ib qilish va ijtimoiy stereotiplarni kamaytirish orqali bunday bolalarning jamiyatga integratsiyasi osonlashadi.

Shuningdek, davlat tomonidan yaratilayotgan shart-sharoitlar ham muhim ahamiyatga ega. Maxsus ta'lim muassasalari, resurs markazlari va inklyuziv sinflarning tashkil etilishi, pedagog kadrlarning malakasini oshirish hamda zamonaviy o'quv-uslubiy bazaning yaratilishi alohida yordamga muhtoj bolalar uchun keng imkoniyatlar ochib bermoqda.

Xulosa qilib aytganda, ijtimoiy-pedagogik yordam tizimi kompleks yondashuvni talab qiladi. Unda oila, maktab, mutaxassislar va jamiyat hamkorligi muhim rol o'ynaydi. Faqatgina birgalikdagi sa'y-harakatlar orqali alohida yordamga muhtoj bolalarning to'liq rivojlanishini ta'minlash mumkin.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, O'zbekistonda alohida yordamga muhtoj bolalarga ijtimoiy-pedagogik yordamni tashkil etish ularning ta'lim olish huquqlarini ta'minlash, jamiyatga moslashuvini yengillashtirish va to'laqonli rivojlanishiga erishishda muhim ahamiyatga ega. Bunday bolalarga ko'rsatiladigan yordam tizimi nafaqat pedagogik, balki psixologik va ijtimoiy jihatlarni ham qamrab olishi zarur.

Ijtimoiy pedagog, oila, ta'lim muassasalari va jamiyat o'rtasidagi hamkorlik ushbu jarayonning samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan biridir. Inklyuziv ta'lim tizimini rivojlantirish orqali alohida ehtiyojli bolalarning jamiyatda o'z o'rnini topishi va o'z imkoniyatlarini to'liq ro'yobga chiqarishi uchun keng sharoitlar yaratilmoqda.

Shuningdek, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish, mutaxassislar malakasini oshirish va ijobiy ijtimoiy muhitni shakllantirish bu yo'nalishdagi ishlarni yanada samarali qilishga xizmat qiladi. Umuman olganda, alohida yordamga muhtoj bolalarni qo'llab-quvvatlash jamiyatning insonparvarlik darajasini ko'rsatib beruvchi muhim mezonlardan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni.
2. O'zbekiston Respublikasi "Inklyuziv ta'lim konsepsiyasi" hujjatlari.
3. R.Sh. Shomaxmudova. Maxsus va inklyuziv ta'lim. Toshkent, 2011.
4. wosjournals.com
5. P.M. Po'latova va boshqalar. Maxsus pedagogika. Toshkent, 2014.
6. pedagogs.uz
7. M. Xamidova. Maxsus pedagogika. Toshkent, 2020.
8. openscience.uz
9. Z. Qodirova. "Alohida yordamga muhtoj bolalarni ijtimoiylashtirishda ta'lim muassasalarining o'rni." Ta'lim va innovatsion tadqiqotlar jurnali, 2020.
10. wosjournals.com
11. M. Aminova, N. Akbarjonova, S. Xaydarov. "O'zbekistonda alohida yordamga muhtoj bolalarga ijtimoiy pedagogik yordam tashkil etish." Science and Education, 2024.